

CAPABILITĂȚI INSTITUȚIONALE DE CONTRACARARE A RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR CU CARACTER TERORIST

INSTITUTIONAL CAPABILITIES TO COUNTERACT THE RISKS AND TERRORISTS THREATS

Marcel BENCHECI, *doctor în științe politice,*
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
marcelbenceci@mail.ru

Diana BENCHECI, *doctor în științe politice,*
Universitatea de Stat din Moldova
dianabenceci@yahoo.com

Rezumat

Actualul mediu de securitate internațional este dictat în mod constant de confruntarea dintre interese geostrategice, valori, credințe și percepții, democrație și totalitarism, rețele transnaționale de terorism criminal și forțe politice raționale în statele implicate în procesul de democratizare. Aceste dihotomii creează o societate complexă, dinamică și contradictorie care afectează în mod direct stabilitatea sistemului de securitate internațională. Contextul relațiilor internaționale la începutul secolului XXI arată că măsurile de consolidare a sistemului internațional de securitate trebuie să se bazeze pe dezvoltarea unui sistem internațional și regional de securitate colectivă. În cadrul acestui sistem internațional de securitate colectivă, un rol important ar trebui acordat nu numai importanței crescânde a organizațiilor internaționale în rezolvarea conflictelor care au apărut, dar și promovării active a stabilității în domeniul frontierelor de stat și reglementării corporațiilor transnaționale.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova, instituțiile de securitate ale statului, combaterea terorismului, sistemul de securitate internațională, terorismul, mediul internațional, organizațiile internaționale de securitate, asigurarea frontierelor, amenințări asimetrice.*

Summary

The current international security environment is constantly dictated by the confrontation between geostrategic interests, values, beliefs and perceptions, democracy and totalitarianism, transnational terrorist, criminal networks and rational political forces from the states engaged in the process of democratization. These dichotomies create a complex, dynamic and conflicting society that directly affects the stability of the international security system.

The context of international relations at the beginning of the 21st century shows that measures to strengthen the international security system must derive from the development of an international and regional collective security system. Within this international collective security system, an important role should be given not only to the increasing importance of international organizations in resolving the conflicts that have arisen, but also to the active promotion of stability in the area of state borders and the regulation of transnational corporations.

Keywords: *Republic of Moldova, the state's security institutions, fighting terrorism, the system of international security, terrorism, international environment, international security organizations, securing borders, asymmetric threats.*

Mediul actual de securitate internațională este în continuă evoluție dictată de confruntarea dintre interese geostrategice, valori, credințe și percepții, democrație și totalitarism, rețele criminal teroriste transnaționale și forțe politice raționale din statele angajate în procesul democratizării. Aceste dihotomii creează o societate complexă, dinamică și conflictuală care afectează direct stabilitatea sistemului de securitate internațională.

Colapsul URSS ca super-putere mondială a dus la modificarea rapidă a scenei actorilor internaționali, din cauza înclinării balanței de putere spre SUA. În prezent, relațiile internaționale sunt tensionate, inclusiv din cauza agresivității Federației Ruse față de Ucraina, fapt ce denotă o lume multipolară cu sporirea hegemoniei Federației Ruse și a Chinei. În acest context, unul dintre marile pericole este cel al puterii nucleare, ținând cont de faptul că SUA, Federația Rusă, Marea Britanie, Franța, China, Coreea de Nord, India și Pakistanul sunt puteri nucleare. Tot mai evident intervine și Iranul, care este învinuit de un șir de state precum că ar dori să-și dezvolte capacitățile nucleare, provocând îngrijorare legată de oportunitatea descurajării nucleare și de posibilitatea ieșirii de sub control a armelor nucleare.

Conjunctura relațiilor internaționale la începutul sec.XXI denotă că măsurile de consolidare a sistemului de securitate internațională trebuie să derive din dezvoltarea unui sistem internațional și regional de securitate colectivă. În cadrul acestui sistem internațional de securitate colectivă un rol important ar trebui acordat nu doar sporirii importanței organizațiilor internaționale în soluționarea conflictelor apărute, dar și promovării active a stabilității în domeniul frontierelor statelor și reglementării mecanismelor de activitate a corporațiilor transnaționale.

Acțiunile actuale ale Federației Ruse au demonstrat în mod elocvent comunității internaționale necesitatea realizării unui sistem unic de avertizare timpurie, la care să se conecteze toate componentele securității naționale, parte a unui sistem complex internațional care ar fi capabil să excludă impedimentele survenite atât în plan intern, cât și extern. Mai mult ca atât, securitatea unui stat nu poate fi realizată în detrimentul securității altor state sau al evoluțiilor politice regionale și globale. De aceea, în scopul restrângerii intereselor externe, un obiectiv strategic de consolidare a sistemului de securitate internațională ar fi asigurarea stabilității și buneii guvernări în vecinătatea imediată. Aceasta implică extinderea zonei de securitate, în special din jurul Europei. Acest obiectiv necesită, totodată, implicarea tot mai pe larg a Europei în soluționarea conflictului arabo-israelian și a celui transnistrean, mai nou a celui ruso-ucrainean vizavi de Crimeea. Obiectivul extinderii zonei de securitate este greu de atins, având în vedere interesele istorice ale Federației Ruse în Republica Moldova și în regiunea Mării Negre.

Specialiștii din întreaga lume demonstrează că nu există sisteme internaționale perfect securizate, deci riscurile și amenințările sunt prezente chiar și în cazul celor mai stabile sisteme [1]. În acest context, atât statele lumii, cât și organizațiile internaționale admit faptul că pentru a putea fi asigurată securitatea, este necesar să fie realizată sub cele două fațete ale sale – internă și externă, aflate în strânsă interdependență.

Obiectivele de consolidare a sistemului securității internaționale le deducem din funcțiile acestuia, cele mai importante dintre care sunt:

- identificarea, supravegherea, preîntâmpinarea și contracararea riscurilor și amenințărilor expuse în adresa subiecților securității internaționale;
- implementarea unui complex de măsuri operative prin aplicarea tuturor forțelor și mijloacelor de asigurare a securității, prin identificarea și contracararea factorilor destabilizatori ai sistemului securității internaționale;
- planificarea și realizarea acțiunilor pentru a readuce la normal funcționarea obiectelor securității în zonele afectate în rezultatul situațiilor cu caracter destabilizator;
- implicarea directă în planificarea și realizarea măsurilor de asigurare a securității în afara hotarelor țării în conformitate cu tratatele și acordurile internaționale etc.

Pentru consolidarea sistemului de securitate internațională este necesar a înlătura factorii ce destabilizează elementele acestui sistem, care, de regulă, depind de contextul temporal și cel spațial. În acest sens, o anumită situație (spre exemplu, cea a migrației într-un anumit stat) poate fi considerată o problemă de securitate națională, pe când în alt stat în aceeași circumstanță nici nu se înregistrează în calitate de amenințare la adresa securității. Circumstanțele expuse pot crea disensiuni în rândul statelor partener în probleme de securitate. Cu atât mai mult că tensiunile etnice, economice, sociale, cele ce țin de mediu, dar și interesele geostrategice continuă să provoace instabilitate, fiind prezentă, în continuare, posibilitatea declanșării conflictelor regionale, cu o serie de amenințări transnaționale și imprevizibile la adresa securității. Stabilitatea poate fi amenințată de pericolul unor conflicte între state, dar și prin nerespectarea securității individuale în unele state. Din acest motiv, succesul acțiunilor de consolidare a sistemului de securitate internațională se fundamentează pe succesul unei cooperări multidimensionale a comunității internaționale spre uniformizarea proceselor politice și operaționale de luare a deciziilor de securitate în cadrul acestui sistem. Uniformizarea procesului de luare a deciziilor se poate realiza în condițiile disponibilității părților de a merge la compromisuri, de a persevera și să promoveze toleranța etnică, politică și religioasă la nivel internațional.

Valorificarea culturii de securitate și apărare decentă într-un spațiu în care se realizează numeroase parteneriate, programe și proiecte internaționale constituie un obiectiv important în actul de consolidare a sistemului de securitate internațională. Un prim pas spre constituirea unei culturi de securitate îl constituie elaborarea și implementarea unor politici bine definite în acest domeniu. Politica va fi implementată în practică prin procese educative complexe, care vor avea ca obiectiv formarea conștiinței și conduitei adecvate asigurării și consolidării climatului de securitate. În momentul formării acestora se va obține acel comportament capabil să corespundă cerințelor sociale de conștientizare, evitare și minimizare a riscurilor din sfera securității naționale [2].

Obiectivul prioritar al educației de securitate îl constituie formarea conștiinței și conduitei adecvate asigurării și consolidării climatului de securitate. Pe măsură ce normele de securitate vor fi însușite și transformate în convingeri, se va produce trecerea de la o conduită impusă din exterior, adesea prin măsuri coercitive, la o conduită autoimpusă la nivel individual, obținându-se astfel o cultură consistentă în domeniu. Educația de securitate este benefică în cazul profilaxiei și prevenirii, însă nu în cazul când survine

doar după realizarea unui eveniment cu consecințe grave asupra unei comunități. Până în prezent educația de securitate nu a lipsit cu desăvârșire din activitatea cotidiană a comunităților, însă, spre regret, programele derulate au acoperit doar o anumită zonă, cu preponderență terorismul. Actorii implicați direct în aceste procese nu sunt în raporturi directe de cooperare sau coordonare, decât în măsura în care au fost coorganizatori ai aceluiași eveniment. În acest sens se interpune stringenta necesitate de elaborare a unor politici unitare atât la nivel național, dar cât și internațional cu programe și obiective comune, cu instituții și organizații care să formeze un sistem complet.

Un rol extrem de important în elaborarea unei culturi de securitate, dar și în diseminarea ei în mediul societății civile, este deținut de așa-zisele „think tanks”, noțiune care include un spectru larg de instituții specializate în furnizarea recomandărilor, expertizelor, consultanței în diverse domenii. Rezultatele dezbaterii diferitelor subiecte abordate de acestea pot să influențeze luarea deciziilor în diverse domenii [3]. În prezent, acestea pot fi solicitate în sprijinul actorilor internaționali care coordonează apărarea și securitatea, a căror activitate este direcționată spre asigurarea securității naționale a statelor și spre combaterea terorismului, spre reducerea și chiar lichidarea armelor de distrugere în masă, spre identificarea și analizarea principalelor fenomene ce se manifestă în evoluția tehnologică a riscurilor și amenințărilor, pentru a căror gestionare vor fi aplicate instrumente specifice.

Educația de securitate reprezintă un obiectiv important și pentru strategia de eradicare a terorismului. Un om bine educat este mai puțin vulnerabil la manipulare și va identifica resurse interne pentru a rezista presiunilor de tot genul pe care le pot exercita asupra lui teroriștii prin metode subtile sau brutale. Există și riscul ca școala să fie acaparată de teroriști și manipulatori aflați în serviciul acestora sau al grupurilor de crimă organizată, situație care se întâmplă în multe zone sărace din Pakistan, unde copiii din familii vulnerabile nu au altă soluție decât să frecventeze școlile religioase în care, de cele mai multe ori, se propagă islamul extremist. În acest caz teroriștii vor distruge sistemul de educație universitară umanitară [4]. Aceste probleme trebuie să se conțină în programul de instruire contra terorismului. Obiectivul de bază al programului îl constituie influențarea educativ-ideologică a acestor grupuri de populație, care pot deveni obiectul propagandei teroriste, educarea lor fiind ghidată cu scop clar, astfel încât populația să cunoască esența fenomenului terorism și repercursiunile acestuia.

Calitatea sistemului de securitate internațională depinde de pregătirea unor riposte la amenințările de tip nou, în special ale terorismului și de perceperea vulnerabilităților. Reacționarea cu succes la orice fenomen nedorit este determinată de nivelul informării corecte despre acesta, de stabilirea conținutului și cauzalității lui, de conștientizarea ilegalității acestuia, a particularităților de determinare, dar și de sensibilitatea la diversele măsuri de prevenire și combatere întreprinse [5].

Societatea contemporană este familiarizată cu terorismul, mai nou este terorismul transfrontalier, motivat în mod deosebit de religie sau de necesitatea unei anumite „solidarități”, în spatele căreia se mușamalizează interese politice, economice, culturale sau de altă natură, precum și pierderea sensului valoric al vieții, care este un mediu ideal pentru recrutarea teroriștilor, în special din rândul tinerilor, inclusiv din intelectualitate [6].

Perceperea vulnerabilităților stă la baza obiectivelor strategice de anihilare a terorismului. În acest sens, foarte importante se dovedesc a fi cunoașterea motivațiilor, comportamentului, mediului de proveniență, apartenența religioasă, studiile, ocupațiile extraprofesionale, personalitatea teroriștilor, a informațiilor relevante în pronosticarea viitoarelor acțiuni ale acestora. Atenție aparte trebuie să se acorde identificării elementelor ce au contribuit la apariția și dezvoltarea terorismului, scopurilor urmărite, suportului ideologic, metodelor și formelor de recrutare a noilor membri, metodologiei aplicate în instruirea teroriștilor, formelor de săvârșire a actelor teroriste, motivațiilor ce-i determină să realizeze astfel de acțiuni. Analiza în ansamblu a acestor factori va permite elaborarea obiectivelor strategice de combatere a terorismului atât la nivel național, cât și internațional.

Pentru abordare complexă a obiectivelor strategice și a mecanismelor de combatere a terorismului este necesară elaborarea măsurilor practice de blocare a separatismului regional, ce se manifestă sub acoperire etnică, religioasă etc. La baza tacticii contra extremismului trebuie să fie pus principiul abordării diferențiate: pe de o parte, implicarea reprezentanților diferitelor confesii/etni în participarea la viața politică a țării, asigurând controlul puterii asupra activității lor, depistând tendințele posibile ale societății conflictologice religioase; pe de altă parte, realizarea măsurilor represive împotriva extremiștilor religioși și teroriștilor.

În general, combaterea terorismului poate fi definită ca totalitatea acțiunilor întreprinse de guverne pentru a contracara pericolul, incluzând măsurile inițiate de serviciile speciale, de structurile militare, de organele de ordine și de profesioniștii ce activează pe linie de pază și protecție întru a reduce probabilitatea unui eventual atac terorist împotriva unui obiectiv vulnerabil. Suplimentar, aceste măsuri cuprind și acțiunile întreprinse ca ripostă la un eveniment: de la implicarea unei echipe tactice într-o situație de luare de ostacii, până la bombardarea teritoriului unei țări care patronează o anumită acțiune sau un anumit grup [7]. Totuși, utilizarea abuzivă a forței poate servi ca motiv de săvârșire a noilor acte teroriste și de antrenare a altor persoane în activitatea teroristă.

La rândul lor, măsurile de combatere a terorismului reprezintă acțiunile întreprinse pentru contracararea terorismului la nivelul întregului spectru al amenințărilor. Considerăm că la baza acestora trebuie să fie plasat principiul colaborării și al reglementării juridice internaționale, prin consolidarea bazei juridice internaționale cu privire la lupta împotriva terorismului.

Literatura de specialitate divizează măsurile de combatere a terorismului în două categorii: antiterorismul și contraterorismul. Toate mijloacele sunt bune pentru a concretiza utopia terorismului, a unei lumi perfecte [8]. Antiterorismul este constituit din măsuri defensive aplicate spre diminuarea vulnerabilității individuale sau teritoriale la acte teroriste, printr-un răspuns limitat al forțelor civile și militare locale. Intervenția antiteroristă reprezintă ansamblul măsurilor defensive realizate anterior producerii unor atacuri teroriste iminente, utilizate pentru a reduce vulnerabilitatea factorilor umani și a factorilor materiali. Aceste măsuri sunt realizate de structurile specializate care acționează, de regulă, independent, în scopul prevenirii, blocării și respingerii

acțiunilor grupărilor teroriste, interzicerii pătrunderii acestora în obiective și ocupării lor, precum și în scopul menținerii ordinii interioare.

Contraterorismul se bazează pe operațiuni ce includ măsurile ofensive întreprinse spre a descoperi, preveni și contracara acțiunile teroriste [9]. Intervenția contrateroristă reprezintă ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroristilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii, în cazul realizării unui atac terorist. Aceasta se execută de structuri specializate, independent sau în cooperare cu alte forțe specializate ale organelor de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, pentru succesul misiunii cărora trebuie să se dețină: informații, armament performant adaptat misiunilor, echipament ușor, rezistent, adaptabil la timp și la tip de operațiune, tehnică militară și de comunicații de ultimă generație.

Din punct de vedere strategic, măsurile de contracarare a terorismului sunt puse în aplicare respectând o anumită cronologie tactică. Primul stadiu al acestor acțiuni presupune abordarea nivelului politico-diplomatic (negocieri, schimburi în relațiile diplomatice, sancțiuni, opțiuni militare); cel de-al doilea stadiu cuprinde măsurile antiteroriste întreprinse pentru a face față pericolului (analiza stării de pericol prin culegerea de informații, studierea punctelor vulnerabile etc. și protecția obiectivelor și a demnitarilor - siguranța acțiunilor, a personalului și protecția fizică); al treilea stadiu este cel al reacțiilor tactice (atât acțiuni antiteroriste, cât și acțiuni contrateroriste - reacții tactice, negocieri în problema ostaticilor, lovituri de răspuns etc.) [10].

Măsurile antieroriste și cele contrateroriste necesită a fi modernizate în condițiile în care amenințarea atipică principală, tero-criminalitatea, prin componentele sale - crima organizată și terorismul - reprezintă vectori de pericol social extrem ce pot afecta în mod decisiv dezvoltarea societății contemporane [11]. Amplitudinea evoluției tero-criminalității este dificil de comensurat, dar se poate observa în marile scandaluri financiare, în cantitățile de droguri confiscate, în fluxurile ilegale de persoane care traversează frontierele statelor dezvoltate și, nu în ultimul rând, în impactul social devastator al actelor de terorism [12].

Măsurile de contracarare a terorismului se divizează în două grupuri: măsuri interne întreprinse la nivelul statului și măsuri de ordin extern întreprinse de toate elementele constitutive ale sistemului de securitate internațională. Ambele grupuri au o pondere de importanță egală. Spre exemplu, lipsa unor măsuri de contracarare a terorismului în plan intern, a activităților logistice specifice terorismului - baze de antrenament, producere/spălare de bani, recrutare ideologică de noi membri - riscă atragerea unor sancțiuni internaționale, dificil recuperabile în timp pentru statul tolerant.

Pornind de la analiza obiectivelor de combatere a terorismului, considerăm că de o pregnantă importanță este axarea acestora pe procesul de prevenire a respectivului flagel. Putem distinge trei forme de prevenire a terorismului: prevenirea pe termen lung, prevenirea pe termen mediu și prevenirea pe termen scurt.

- *Prevenirea pe termen lung* are ca obiectiv să nu permită apariția unei amenințări majore care în mod special ține de componenta politică și cea diplomatică. Pe această filieră rolul serviciilor speciale și al armatei constă în a acorda consistență acțiunilor

politice, prin aplicarea lor în practică, dar și în a contribui cu misiuni particulare la acțiuni de prevenire în ansamblu. În acest sens menționăm: deschiderea serviciilor speciale și a armatei spre valorile democratice, convocarea responsabililor la nivel regional sau internațional, realizarea stagiilor de profil în combaterea terorismului atât în țară, cât și peste hotare, schimbul de experiență în cazul realizării exercițiilor tactice și de comandă comune, precum și participarea reprezentanților structurilor abilitate la diferite operațiuni externe, în cadrul războiului global împotriva terorismului. Toate acestea reprezintă acțiuni care se înscriu în această formă de prevenire.

- *Prevenirea pe termen mediu* acoperă zona de interes a domeniului strategic. Prevenirea actului terorist se exercită prin: aplicarea în practică a programelor de reformă; achiziționarea mijloacelor de intervenție; activități specifice de culegere a informațiilor; achiziționarea tehnicii speciale necesare pentru asigurarea protecției fizice a obiectivelor cu pericol tehnogen sporit, a edificiilor guvernamentale și a misiunilor diplomatice; crearea cadrului instituționalizat de acțiune a forțelor pentru realizarea operațiunilor speciale; adaptarea strategiilor și tacticilor de acțiune, în funcție de tipul amenințărilor și destinate prevenirii și combaterii acțiunilor teroriste.

- *Prevenirea pe termen scurt* se realizează prin punerea în practică a măsurilor ce se impun în cazul unei situații de urgență sau de criză. Acestea permit să se acționeze în regim de urgență, care presupune: implicarea progresivă a forțelor și mijloacelor abilitate să acționeze pentru asistență operațională; aplicarea pe larg a unor acțiuni de descurajare, cu demonstrarea mijloacelor tehnice din posesie, în special a celor aeriene, navale sau terestre; realizarea acțiunilor privind culegerea datelor de interes operativ; desfășurarea exercițiilor antiteroriste de către reprezentanții structurilor abilitate în combaterea terorismului, ca ultimă posibilitate de prevenire înainte de angajarea efectivă a forțelor.

Un imperativ major în consolidarea mediului actual de securitate și de combatere a terorismului îl constituie cooperarea serviciilor naționale de informații. În condițiile în care noile amenințări la adresa securității internaționale au determinat o consolidare a eforturilor tuturor statelor democratice în direcția prevenirii și contracarării acestora, tot mai necesară se dovedește a fi stabilirea unor mecanisme eficiente de gestionare și evaluare colectivă a informațiilor. Cunoașterea, prevenirea și contracararea tuturor pericolelor ce amenință securitatea națională au la bază informațiile privind evoluția fenomenelor politice, economice, militare în plan global și regional. Accente aparte sunt plasate pe capacitatea serviciilor de informații de a urmări evoluția factorilor care concurează la realizarea politicii de securitate națională [13].

Datorită complexității și interdependenței fenomenelor economice, sociale, politice și militare, care modelează mediul de securitate, activitatea serviciilor de informații în ce privește asigurarea securității și apărării se extinde dincolo de domeniul militar, oferind produse analitice interdisciplinare și multidisciplinare [14]. Consolidarea măsurilor de încredere și stabilirea unui control internațional eficient asupra activității statelor în domeniul militar reprezintă asigurarea juridică internațională a păcii și securității internaționale [15]. Prin cunoașterea detaliată a acestor forme de conflict asimetric, care tind să se extindă la nivel global, serviciile de informații și cele pentru apărare pot

elabora o strategie de contracarare eficientă a premiselor care generează disensiunile în societate. În acest sens este necesară cunoașterea nu doar a formelor de conflict asimetric, dar și studierea creării și compoziției rețelelor sociale de comunicare a teroriștilor. Rețelele sunt importante pentru specialiști, deoarece ele constituie morfologia care stă la baza organizațiilor teroriste, crimei organizate, a războiului din spațiul cibernetic și a altor amenințări la adresa securității.

Combaterea terorismului doar prin mijloace militare nu este suficientă. Războiul nu va duce la nimicirea completă a terorismului, ci poate să ducă la diminuarea numai pe o perioadă anumită de timp a numărului de acte teroriste, pentru ca mai apoi ele să izbucnească cu intensitate sporită, deoarece terorismul nu este o problemă militară, ci una politică, socială și economică. Spre exemplu, câștigarea războiului clasic împotriva talibanilor din Afganistan și instalarea unui guvern sub protectoratul ONU nu a însemnat și înlăturarea teroriștilor sau revenirea țării la normalitate. O situație similară a avut loc în Irak după încheierea războiului clasic în anul 2003. Aceste exemple denotă elocvent insuficienta adaptare a strategiei elaborată de forțele multinaționale la cerințele de luptă împotriva insurgenților și teroriștilor și determină scepticismul unor experți, care consideră că războiul ar putea dura și o sută de ani [16]. Din acest motiv, accentul coaliției antiteroriste trebuie plasat pe cooperarea pronunțată a unor servicii de informații profesionale, în paralel cu concentrarea resurselor comunității mondiale pentru realizarea și implementarea unor programe viabile de eradicare a sărăciei, a analfabetismului și a subdezvoltării, deoarece discrepanțele existente între statele bogate și cele sărace ale lumii se vor acutiza și democrația nu poate prinde rădăcini, dacă nu există un standard minim de instituții [17]. Serviciile de informații au fost întotdeauna impuse de circumstanțe să-și modeleze activitatea în funcție de transformările survenite cu privire la obiectivele, mediile operaționale și în funcție de solicitările cu privire la supravegherea exercitată de ele și la controlul extern. Reprezentanții componente informative susțin că nu se pot obține succese deosebite în combaterea terorismului, dacă nu se va reuși o bună colaborare cu serviciile de informații și de securitate din principalele țări partenere. Prin urmare, serviciile de informații occidentale au început să se implice activ în activități complexe de consultanță în management, reformă, instruire și dezvoltare instituțională destinate serviciilor de informații ale statelor democratice în dezvoltare.

Considerăm că în activitatea de asigurare a securității serviciile de informații trebuie să plaseze accentele atât pe serviciul de spionaj, cât și pe cel de contraspionaj, ceea ce va contribui inevitabil la extinderea activității forțelor de securitate, care utilizează mijloacele contemporane de spionaj pentru descoperirea conspirării teroriștilor și neutralizarea acestora. Pentru a conferi eficacitate politicilor de luptă împotriva terorismului, este necesar să cunoaștem în detaliu informațiile despre grupările și persoanele care tind să-și realizeze conceptele prin acțiuni teroriste, să acumulăm date relevante despre scopurile și planurile exacte ale motivației lor politice (ale conducătorilor și membrilor), să identificăm mijloacele material-tehnice aflate în posesie, să precizăm sursele de finanțare, să stabilim caracterul legăturilor acestora cu alte grupări teroriste, cu statele teroriste și cu criminalitatea internațională organizată. Acest lucru îl pot efectua doar

reprezentanții instituțiilor abilitate cu realizarea activităților de spionaj și contraspionaj. Modalitățile de prevenire și contracarare a amenințărilor teroriste se bazează pe calitatea informațiilor parvenite de la populația locală.

Pe lângă, activitatea specială cu populația și prelucrarea informațiilor parvenite, un rol important îl are dezvoltarea noilor metodologii de contraspionaj pentru detectarea pericolelor terorismului, așa ca: interceptarea convorbirilor telefonice, introducerea tehnicii speciale, interceptarea rețelelor IT, interpunerea agenturii, penetrarea informativă a grupărilor de tip mafiot sau teroriste, protecția martorilor, perfecționarea instruirii angajaților subunităților antiteroriste. Aceste metode sunt pe larg utilizate, spre exemplu, în Turcia, Israel etc. În Federația Rusă ele sunt incluse în Programul de activitate antiteroristă al Serviciului Federal de Securitate (FSB) și al Serviciului Principal de Informații din cadrul Ministerului Apărării (GRU). La rândul lor, SUA utilizează măsuri mult mai radicale, gen descurajarea nucleară, război psihologic la nivel strategic, operațiuni informaționale, acțiuni preventive etc [18].

Majoritatea activităților antiteroriste sunt corelate cu legislația națională; acestea vizează coordonarea și alocarea de fonduri; securitatea internă; controlul deplasărilor de persoane și controlul de frontieră; cooperarea internațională în caz de amenințare nucleară, biologică și chimică. Această listă poate fi considerată un catalog al posibilelor măsuri împotriva terorismului [19].

În procesul elaborării măsurilor de profilaxie pentru preîntâmpinarea și combaterea terorismului trebuie să se ia în considerare tipurile terorismului contemporan, cauzele acestuia, motivul social, subiecții care îl susțin, specificul și forma de pregătire și desfășurare a operațiunilor teroriste. Totuși, statele și forțele de securitate trebuie permanent să acționeze în limitele legii. În caz de insucces, ele vor submina legalitatea democratică, încrederea socială și respectul față de sistemul judiciar și de drept. Menționăm că acest obiectiv contraterorist intervine datorită cazurilor de atitudine agresivă din partea unor militari față de captivii lor talibani. Asigurarea unui sistem de măsuri orientat spre contracararea propagandei ideologiei teroriste și extremiste, a violenței și cruzimii în societate, în special în mijloacele de informare în masă, constituie un obiectiv important de combatere a terorismului.

În contextul prevenirii și combaterii terorismului, un alt act normativ important la nivel internațional este „Strategia pentru combaterea terorismului” [20], aprobată în cadrul Summitului Uniunii Europene din 15-16 decembrie 2005. Potrivit prevederilor acesteia, obiectivul strategic îl constituie combaterea terorismului global, prin prevenirea acestuia; protecția populației și a infrastructurii critice; el cuprinde și măsurile antiteroriste, riposta contrateroristă, astfel încât Europa să devină un loc sigur în care cetățenii ei să poată locui în libertate, securitate și să se bucure de dreptate.

Combaterea cu succes a terorismului la nivel internațional este în dependență directă de activitatea structurilor politice și sociale ale statelor, care trebuie să creeze condiții pentru soluționarea problemelor sociale, naționale, spirituale pentru toate grupurile sociale și național-etnice ale populației în scopul diminuării bazei sociale a terorismului. Anume problemele sociale existente, inclusiv naționale și religioase, legate de posibilitățile

reduse ale cetățenilor unui stat, de a se autorealiza, de a-și promova în societate tradițiile și obiceiurile sunt una din cauzele intensificării extremismului și separatismului în lume.

Actorii sistemului de securitate internațională trebuie să analizeze în mod continuu și temeinic amenințările și riscurile, precum și configurarea spațiilor periculoase, vulnerabilitățile și punctele forte ale structurilor sale, acțiunile care preced și condiționează stările de crize interne și internaționale, iar coaliția antiteroristă trebuie să lupte cu radicalismul [21] și să-și lase la o parte ambițiile geopolitice.

Responsabilitatea principală pentru lupta împotriva terorismului aparține fiecărui stat în parte. Astfel, în pofida faptului că încheierea acordurilor bilaterale este un proces anevoios, statele trebuie să tindă spre angajamente în ce privește lupta împotriva terorismului și a crimelor contra păcii și securității omenirii ca infrafracțiuni internaționale [22]. Pe parcursul luptei antiteroriste observăm tendința multor state de a articula eforturile de combatere a terorismului în exteriorul țării, întrucât prin implicarea în zone instabile, precum sunt cele din Asia Centrală, Afganistan sau Orientul Mijlociu, un stat poate reduce substanțial riscul unui atac terorist în propriul stat. Printre măsurile de ultimă oră întreprinse la nivel internațional pentru combaterea terorismului promovat de liderii grupărilor Statului Islamic se înscrie crearea coaliției antiteroriste (60 de țări), acțiunile căreia sunt coordonate de Statele Unite ale Americii.

Specialiștii în domeniu identifică patru linii de apărare pentru a contracara noile amenințări teroriste. Culegerea și schimbul de informații este prima linie de apărare și cel mai sensibil element pe palierul combaterii terorismului. Dacă războiul asimetric implică capacitatea unui inamic invizibil, care își modifică în permanență localizarea și modul de acțiune, bazându-se pe experiența obținută în cadrul operațiunilor anterioare, atunci serviciile speciale trebuie să detecteze la timp aceste noi forme operaționale.

Cea de-a doua linie de intervenție în confruntarea cu noile amenințări teroriste este reprezentată de atitudinea populației, caracterizată prin calm și stăpânire de sine, în scopul inducerii unor frustrări în rândul grupărilor teroriste, care să provoace disensiuni în structurile ce le guvernează. În acest caz guvernele au responsabilitatea de a identifica răspunsuri echilibrate, care să contracareze dezinformările, manipulările și acțiunile teroriste pentru a nu alimenta insecuritatea populației.

Cea de-a treia linie de contracarare poartă prioritar un caracter ofensiv, constituit dintr-un complex interoperabil între măsurile de implementare a legii și operațiunile militare, susținut și facilitat de reprezentanții diplomației. În acest context, se impune necesitatea stabilirii clare a faptului dacă terorismul ar trebui să fie considerat crimă de război (așa cum este stipulat în legislația multor state occidentale) sau o acțiune legală și, prin urmare, dacă acest act ar trebui să fie realizat de o forță militară sau de una stipulată prin lege.

A patra linie de apărare este cea a cărei eficiență acționează numai pe termen lung. Eforturile și investițiile trebuie să fie direcționate spre ruperea legăturilor și separarea grupărilor teroriste, în sensul restrângerii mediului de susținere, începând de la stoparea afluxului de noi luptători, restrângerea finanțării, limitarea accesului la arme de distrugere în masă, lichidarea condițiilor ce facilitează pregătirea actelor teroriste, precum și subminarea ideologiei și a legitimității politice [23].

Finalizând abordarea celor expuse în acest paragraf, considerăm că în cadrul actualului sistem de securitate internațională se observă două tendințe distincte – globalizarea și fragmentarea acestuia. Obiectivele de combatere a terorismului trebuie să îmbine eforturile comune ale tuturor actorilor internaționali și, în special, ale statelor. Condiție obligatorie pentru obținerea succesului în lupta împotriva terorismului internațional, reprezintă și eforturile diplomatice de realizare a cooperării multinaționale extinse.

În calitate de soluții viabile privind combaterea terorismului se prezintă a fi controlul tranzacțiilor teroriștilor, presiunile economice, politice sau chiar militare exercitate asupra statelor care susțin terorismul. La elaborarea acestor soluții trebuie să se pornească de la faptul că terorismul este un conflict asimetric, dinamic și complex. Iar politica promovată de marile puteri trebuie să fie axată în principal pe măsurile de prevenire a crizelor și a amenințărilor.

Este necesară inițierea și coordonarea adecvată a unor activități de cercetare științifică care ar aborda problematica vulnerabilității și securității, accentele fiind plasate pe combaterea terorismului și pe managementul consecințelor. În acest sens, actorii de pe scena mondială sunt conștienți de importanța instaurării și asigurării unui climat internațional de securitate stabil. Modul de a realiza, restabili și menține stabilitatea pe mapamond trebuie să constituie preocuparea primordială a sistemului de securitate internațională.

Combaterea terorismului contemporan se desfășoară în condițiile sporirii complexității acestui fenomen, datorat extinderii intereselor geostrategice ale diferitelor state, ceea ce duce la globalizarea riscurilor și amenințărilor la adresa stabilității globale. Analiza aspectului instituțional-funcțional al procesului de consolidare a sistemului de securitate internațională a scos în evidență necesitatea intensificării activității comune a statelor și organizațiilor internaționale de securitate, concomitent cu afirmarea unui potențial grad de pericolozitate a amenințărilor și provocărilor expuse la adresa securității, unde utilizarea puterii militare nu mai poate garanta combaterea acestora, soluționarea conflictelor sau managementul consecințelor.

Aspectul funcțional al consolidării sistemului de securitate internațională relevă necesitatea implementării unor tactici și strategii de combatere a terorismului bazate pe rețea, prin luarea în considerare a tuturor dimensiunilor organizațiilor teroriste actuale. Accente importante necesită a fi plasate pe combaterea indirectă a terorismului prin prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, pe controlul armamentelor și dezarmare, pe sporirea încrederii populației în organisme naționale și internaționale ce asigură securitatea, pe cooperarea în plan economic, cultural, umanitar, ecologic etc., în mod special în contextul modificării și extinderii metodelor și formelor terorismului, a activității organizațiilor teroriste.

Analiza organizațiilor teroriste actuale a scos în evidență tendințele de unificare a acestora atât la nivelul operațional prin suport logistic reciproc, cât mai ales la nivelul conducerii strategice, prin elaborarea de strategii coordonate. O altă tendință periculoasă o reprezintă restructurarea „organigramei”: trecerea de la grupări bine localizate, organizate în jurul unei anumite baze teritoriale sau regionale, susținute uneori de state-

sponsor, la rețele internaționale, delocalizate de teroriști. Acestea apelează tot mai frecvent la surse alternative de finanțare, inclusiv la sponsorizare privată, trafic de droguri și armament, crime transfrontaliere și comerț ilegal. Datorită disponibilității de a forma alianțe practice conjuncturale, a sporit și caracterul imprevizibil al acțiunilor pe care le coordonează, precum și capacitatea acestora de a comite acte de violență extremă. Acțiunile violente ale Statului Islamic în Siria sunt o confirmare elocventă a celor enunțate.

Terorismul contemporan afectează grav sistemul securității internaționale, din care cauză actorii acestui sistem trebuie să-și asume responsabilitatea implementării tacticilor și strategiilor invocate. În acest sens, importanță deosebită are renunțarea la aprecierea terorismului conform dublelor standarde. Terorismul nu trebuie privit ca o formă de luptă pentru eliberarea națională sau ca o politică internă a statului. Evaluând sub aspect politic, juridic și operativ fenomenul terorism, trebuie să se excludă dublul standard, distincția axându-se pe faptul că terorismul constituie infracțiuni și nu modalitate de acțiuni militare; deci teroriștii trebuie considerați infractori, indiferent de faptul cum se autoproclamă.

Criteriul clasificării statelor în state-sponsor și state teroriste în funcție de gradul de implicare în terorismul internațional este unul relativ și problematic, deoarece se poate transforma în armă politică utilizată de către state pentru a-și descrie astfel adversarii sau de către organizațiile teroriste pentru a-și motiva acțiunile teroriste la adresa statelor rivale. Confruntările cu statele implicate în promovarea terorismului internațional ar putea reflecta conflictele de interese pe arena internațională dintre state și superputeri, alianțe și ligi de state, grupuri și organizații diverse.

Aspectul instituțional al consolidării sistemului de securitate internațională este caracterizat de necesitatea intensificării eforturilor de cooperare a tuturor elementelor componente ale acestui sistem, în special a statelor și organizațiilor internaționale de securitate, eforturile fiind direcționate spre prevenirea, cunoașterea, identificarea și contracararea acțiunilor care ar putea genera pericole la adresa sistemului. În acest sens, statele naționale au recurs la crearea unor organizații internaționale de securitate care pe baza unor principii, norme și instrumente specifice să poată realiza cooperarea și înțelegerea dintre actorii internaționali.

Concluzii

Organizațiile internaționale de securitate expuse analizei în acest articol, ca elemente ale sistemului de securitate internațională, asigură securitatea colectivă, protejează securitatea națională și consolidează în mod continuu securitatea internațională prin dialog și cooperare. Considerăm că organizațiile internaționale de securitate trebuie să abordeze în comun și mult mai bine coordonat terorismul ca fenomen. Extinderea neîntârziată a cooperării prin intermediul structurilor existente pune în dificultate grupările teroriste și asigură eficacitatea prevenirii și combaterii acțiunilor acestora.

Caracterul dinamic al răspunsurilor la noile amenințări va necesita plasarea accentelor pe prevenirea crizelor și a amenințărilor, va necesita soluții pe măsură, care vor include controlul exporturilor, presiunile economice, politice sau chiar militare.

Sistemul actual al securității internaționale dispune de toate aceste instrumente pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe.

Actualului sistem de securitate internațională îi sunt caracteristice sporirea și diversificarea tipului de actori de securitate. Astfel, apar noi actori statali cu valietăți globalistice, dar și actori transnaționali de insecuritate de genul grupărilor teroriste, mișcărilor religioase sau etnice. Tendința de reformare, dinamizare și extinderea organizațiilor responsabile astăzi de securitatea internațională – ONU, NATO, UE, OSCE etc. – trebuie să fie însoțite de transformări și negocieri ale principalelor aranjamente de securitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Cosma M. Riscuri și amenințări la începutul secolului XXI. Sibiu: Alma Mater, 2008. 229 p.
2. Moștoflei C. (coord.). Politici și strategii în gestionarea conflictualității. Vol.1. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008. 242 p.
3. Helsing J. Organizațiile secrete și puterea lor în secolul XX. Oradea: Alma Tip, 2000. 318 p.
4. Volkoff VI. Dezinformarea văzută din Est. București: Pro Editură și Tipografie, 2007. 59 p.
5. Moștoflei C. (coord.). Perspective ale securității și apărării în Europa. Vol.4. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2009. 414 p.
6. Ibidem.
7. Arădăvoaice Gh. ș.a. Terorism, antiterorism, contraterorism. Istoric, actualitate, perspective. București: Antet, 1997. 384 p.
8. Naghi G., Toma Gh. Ora care a schimbat lumea. Asimetria începutului de secol. București: Presa Națională, 2004. 131 p.
9. Moștoflei C. (coord.). Stabilitate și securitate regională. Vol.1, București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2009. 1336 p.
10. Arădăvoaice Gh. ș.a. Op.cit.
11. Dolghin N., Văduvă Gh. Războiul bazat pe rețea și viitorul strategiei militare. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2004. 237 p.
12. Seria atentatelor continuă în Irak. În: Adevărul, joi, 18 decembrie 2003.http://193.231.1.3/file.php/20/M_Toma_Simbioza_Terrorism_-_Media.pdf (vizitat la 12.04.2011)
13. Petrescu S. Apărarea și securitatea europeană. București: Editura Militară, 2006. 186 p.
14. Варфоломеев А. и др. Терроризм и контртерроризм в современном мире: аналитические материалы, документы, глоссарий. Научно-справочное издание. Москва: Эксилит, 2003. 480 с.
15. Richicinschi Iu. Terorismul – pericolul destabilizării securității internaționale. În: Revista de Drept a Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept al AȘM, 2005, p.44-50
16. Friedman G. Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI. București: Litera, 2012. 271 p.
17. Wright R. în The Gap Between Haves and Have-Nots Is Growing. 21st Century Earth. Opposing Viewpoints, 1996. 355 p.
18. Controlul parlamentar al sectorului de securitate: principii, mecanisme și practici. Ghid practic pentru parlamentari. București: Ziua, 2003. 200 p.
19. Ibidem.
20. Lungu P. Terorismul postmodern. În: Psihosociologia & Mass media, 2001, nr.4, p.116-120.
21. Бириштейн Б. Партнёрство ради жизни. Кишинев: Универсул, 2002. 127 с.
22. Bicherschi T. Unele aspecte privind cooperarea internațională în combaterea terorismului. În: Revista Națională de Drept, 2004, nr.11, p.50-58
23. Winkler H.T. ș.a. Combating terrorism and its implications for the security sector. Vallingby, 2005. 248 p.